Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
BAUNSOBED Haziran 2022, Cilt:25 Sayı:47
https://dergipark.org.tr/tr/pub/baunsobed
Araştırma Makalesi / Research Article

Kamu spotları ve zorunlu yayınları eğitimde kullanmak: Sosyal bilgiler öğretim programı özelinde ilişkilendirmeler

Using public service announcements and obligatory broadcasts in education: Associations in social studies curriculum

Gönderim Tarihi / Received: 06.02.2021
Kabul Tarihi / Accepted: 24.01.2022
Doi: 10.31795/baunsobed.875457

Servet ÜZTEMUR[**1]
Görkem AVCI[2]
Birsel ARIKAN[3]

ÖZ: Bu araştırmanın amacı; kamu spotu/zorunlu yayınlar ile sosyal bilgiler öğretim programı arasındaki ilişkileri ortaya koyarak bu yayınların sosyal bilgiler öğretim programına nasıl ve ne şekilde sirayet ettiğini belirlemektir. Nitel araştırma yöntemlerinden keşfedici araştırma modeline göre desenlenen araştırmada toplam 54 zorunlu yayın ve 40 kamu spotu, 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'yla ilişkisi bağlamında doküman analizine tabi tutulmuştur. Kamu spotları ve zorunlu yayınlara RTÜK web sitesinden ve sosyal paylaşım sitelerinden ulaşılmıştır. Araştırma kapsamındaki kamu spotları/zorunlu yayınlar betimsel analize tabi tutularak sosyal bilgiler öğretim programının kazanım, öğrenme alanı, değer, özel amaçlar ve becerileriyle ilişkileri açısından incelenmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kamu spotu/ zorunlu yayınları derslerine entegre ederek kullanabileceklerini söylemek mümkündür. Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerinde kamu spotu/zorunlu yayınlarının güncellik durumunu göz önüne alarak takibini yapması ve konu-içerik eşleştirmesi yaparak kullanmaları önerilmektedir.
Anahtar Kelimeler: Kamu spotu, Zorunlu yayın, RTÜK, Sosyal bilgiler öğretim programı

ABSTRACT: This research aims to determine the relationship between public service announcements/obligatory broadcasts and social studies curriculum and how and in what ways these broadcasts affect the social studies curriculum. A total of 54 obligatory broadcasts and 40 public service announcements were subject to document analysis in the context of their relationship to the 2018 social studies curriculum in the research, which was designed explorative qualitative research methods. Public service announcements and obligatory publications were accessed from the RTUK website and social networking sites. Public service announcements and obligatory broadcasts within the scope of the research were analyzed in terms of their relationship with the learning objective, learning domain, value, specific goals, and skills of the social studies curriculum. This research suggests that social studies teachers can use these broadcasts by integrating them into their courses. In this context, it is recommended that social studies teachers follow up public service announcements/obligatory broadcasts about their lessons by taking into account their up-to-dateness and use them through matching course subject and content.
Keywords: Social studies, Public service spots, Obligatory broadcasts, RTUK, Social studies curriculum

[**]Sorumlu Yazar / Corresponding Author
[1] Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi, Nizip Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, servetuztemur@gmail.com, https://orcid.org/0000-0002-1580-9123
[2] Dr. Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı, gorkem.avci.35@gmail.com, https://orcid.org/0000-0002-4489-1613
[3] Yüksek Lisans Öğrencisi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, birselarikan272013@gmail.com, https://orcid.org/0000-0002-8949-1322,

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

This research is significant in that it is one of the first studies to contribute to the literature by revealing public service announcements and obligatory broadcasts that can be used in social studies courses and by presenting them to teachers in terms of their suggestions. Based on this fact, this research aims to determine how and in what ways public service announcements/obligatory broadcasts affect social studies curriculum by revealing the relationships between public service announcements/obligatory broadcasts and social studies curriculum. Within the framework of the overall objective of the research, the relevant parts of the social studies curriculum were examined in detail based on the inclusion of the public service announcements and obligatory broadcasts. In this respect, the research seeks answers to the following questions:

• What is the relationship between the social studies curriculum and the public service announcements/obligatory broadcasts in terms of learning objectives, specific goals, values, and skills?

Method

This research, which investigates how and in what ways public service announcements and obligatory broadcasts affect the social studies curriculum, is designed according to the embedded multiple case study design of qualitative research methods. A total of 54 obligatory broadcasts and 40 public service announcements were subject to document analysis in the context of their relationship to the 2018 social studies curriculum. Public service announcements and obligatory broadcasts were accessed from the RTUK website and social networking sites. Public service announcements and obligatory broadcasts within the scope of the research were analyzed in terms of their relationship with the learning objective, learning domain, value, specific goals, and skills in the social studies curriculum.

Results

According to the research results, 47 public service announcements and obligatory broadcasts with the highest number of broadcasts are suitable for 5th-grade learning domain and objectives, 8 broadcasts with the lowest number of broadcasts for 7th-grade learning domain and objectives, while there were 17 broadcasts suitable for 4th-grades and 15 broadcasts for 6th-grades. Among the learning objectives of the 4th, 6th, and 7th-grades of the social studies course, it was found out that the "Individual and Society" and "Production, Distribution, and Consumption" learning domain objectives had the highest number with 8 broadcasts, and "Global Connections" revealed the lowest number with 2 broadcasts. Research results also indicated that public service announcements and obligatory broadcasts had a direct relationship with the other 15 specific goals except for the 2nd, 3rd, and 10th objectives of the social studies course curriculum. Specific goal number 6 has the highest share, including environmental awareness, protection of nature, and natural resources with its 15-course subject content. In this respect, the subjects and contents of public service announcements and obligatory broadcasts that aim to raise awareness of being in nature by making people aware of responsibility are in line with the specific goal of social studies course. In addition, the regulation of intra-society relations, the importance of citizens' fulfilling their duties and responsibilities, the protection of Turkish cultural structure and cultural heritage dynamics, the formation of national awareness and the continuity of the society, and raising generations that act for a sense of unity and solidarity and loyal to the country are covered in public service announcements and obligatory broadcasts related to specific goals. According to the findings, it was concluded that values of awareness, responsibility, and solidarity are the most emphasized values in public service

announcements/obligatory broadcasts. In this regard, giving messages such as being sensitive to the events and taking responsibility and overcoming problems in unity and solidarity as a requirement of social life can be taught to students through public service announcements and obligatory broadcasts. On the other hand, in these publications, it is seen that benevolence towards acting in cooperation for the solution of the problems in the society and the values of love and respect, which are one of the most needed values of the societies today, are prioritized in order for people to continue their generation in a healthy environment. The study also concluded that cooperation, empathy, and problem-solving are the most prominent skills in public service announcements/obligatory broadcasts. Using relevant public service announcements/obligatory broadcasts in social studies can be more effective in creating awareness of the requirements of social harmony and sensitivity of unity, togetherness, and solidarity against problems.

Conclusion

The study findings highlight that using public service announcements/obligatory broadcasts in teaching social studies can be beneficial in many different aspects. Based on these conclusions, social studies teachers can use public service announcements/obligatory broadcasts by integrating them into their courses. Besides, public service announcements/obligatory broadcasts with educational and informative content can be a useful tool for effective social studies teaching. In this context, it is recommended that social studies teachers follow up public service announcements/obligatory broadcasts about their lessons by taking into account their up-to-dateness and use them through matching course subject and content. In addition, empirical studies are needed to clearly demonstrate the possible benefits and other consequences of using public service announcements/obligatory broadcasts in social studies courses.

Giriş

Günümüzde insanlar üzerinde istenilen algı, tutum ve davranışın geniş kitlelere duyurulması, yönlendirilmesi, farkındalık oluşturulması ve belli bir bilinç düzeyinin sağlanması açısından iletişim hayati önem taşımaktadır. Bu doğrultuda medya araçları kanalıyla özelde bireyler genelde ise toplum üzerinde istenilen konularda farkındalık yaratıp onları bilinçlendirmek yönetimlerin dikkate alması gereken bir durumdur. Bu durumun resmi olarak uygulamaya konmuş hali kamu spotları ve zorunlu yayınlardır. Kamu spotları; "Kamu kurum ve kuruluşları ile dernek ve vakıf gibi sivil toplum kuruluşlarınca hazırlanan veya hazırlatılan ve Üst Kurul tarafından yayınlanmasında kamu yararı olduğuna karar verilen bilgilendirici ve eğitici nitelikteki film ve sesler ile alt bantları" olarak tanımlanmaktadır (Radyo ve Televizyon Üst Kurulu [RTÜK], 2011). Farklı bir tanımda ise kamu spotları, izleyicide fikir, tutum ve davranış değişikliği gerçekleştirmek amacıyla oluşturulan, bu doğrultuda yönlendirmeler içeren ve kamu yararı gözeten, kısa süreli, televizyon ve radyo yayını olarak formatlanan oluşumlar olarak verilmiştir. (Bilis, 2014). Zorunlu yayın ise; "Hedef kitlede olumlu tutum ve davranış değişikliği meydana getirmek ve topluma yararlı konularda kamuoyu bilinci oluşturmak amacıyla medya hizmet sağlayıcı kuruluşların mevzuat gereği yayınlamak zorunda oldukları bilgilendirici ve eğitici yayınlar" olarak tanımlanmaktadır (Zorunlu Yayın Mevzuatı [ZYM], 2011). Zorunlu yayınlar genellikle medyada kamu spotuna benzer şekilde karşımıza çıksa da kanunlarla belirlenmiş ve sınırları çizilmiş konularda hazırlanan uyarıcı, bilgilendirici ve eğitici programları kapsamaktadır (Bilgiç, 2016). Kamu spotlarına göre daha dar bir kapsama alanı olan zorunlu yayınlar ile ilgili yükümlülüğü bulunan yedi farklı kanun söz konusudur. İlgili kanunlar şu şekilde sıralanabilir:

- "Tütün ürünleri ve sağlığa zararlı diğer alışkanlıkların zararları konusunda uyarıcı, eğitici mahiyette yayınlar";
- "Kadınların çalışma yaşamına katılımı, özellikle kadın ve çocukla ilgili olmak üzere şiddetle mücadele mekanizmaları ile ilgili yayınlar";
- "Afet, afet risklerinin azaltılması ve kentsel dönüşüm konularında uyarıcı ve eğitici mahiyette yayınlar";
- "Tüketicinin bilinçlendirilmesi amacıyla yayınlar";
- "Çevre bilinci ve çevrenin korunması kapsamında yayınlar";
- "Gıda güvenliği, hayvan ve bitki sağlığı ile halk sağlığının korunması, toprak koruma ve sağlık hizmetlerinin daha verimli kullanılabilmesi konularında uyarıcı ve eğitici mahiyette yayınlar";
- "Askerlik kapsamında yayınlar."

İlgili kanunlar çerçevesinde yukarıda verilen yayınların yapılması zorunludur (ZYM, t. y.).

Kamu spotu ve zorunlu yayınlar arasındaki en temel ve belirleyici fark şu şekilde sıralanabilir. Kamu spotlarının yayın durumu ve yayın saatleri radyo ve televizyon yayıncıları tarafından belirlenirken (RTÜK, 2012) zorunlu programların yayını ve bu yayınların zamanı resmi kanunlarla belirlenmiş olup yasal bir yükümlülüktür (ZYM, t. y.). Bir diğer fark; kamu spotu yayınlarının süreleri yönergeyle belirlenirken zorunlu yayınlarda süre sınırlaması bulunmamaktadır. İlgili Bakanlıkların kanunlarla belirtilmiş konu ve içerikler ile ilgili aylık olarak toplam zorunlu yayın hakkı süresi söz konusudur. Ayrıca kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları tarafından hazırlanan kamu spotu yayınları, RTÜK tarafından incelemeye tabi olup kamu yararı tespit edilmezse reddedilmekte iken zorunlu yayınlarda, ilgili kanunla belirtilen konularda ve yetkili kurum tarafından oluşturulan içerikler kamu spotundaki gibi bir onay sürecine dahil değildir (Bilgiç, 2016). Her ne kadar kapsam, geçerlilik, gösterim ve uygulama açısından farklılık olsa da kamu spotları ve zorunlu yayınların ortak yönleri olduğu ve her iki görsel-işitsel medya hizmetlerinde ana amaç, kamu yararına konularda kitle iletişim araçları kanalıyla halkı bilinçlendirmek, yönlendirmek ve bilgilendirmektir (Coşkun, 2016).

Kamu spotu ve zorunlu yayınlar ile ilgili alanyazın incelendiğinde radyo ve televizyon (Oral, 2016); iletişim (Aydın, 2016; Aytekin, 2016; Livberber-Göçmen ve Ayvaz, 2017), sağlık (Yaman ve Göçkan, 2015; Balcı, Gülveren ve Balcı, 2015; Güllülü ve Türk, 2015; Akova, 2017; Hekimoğlu-Tunceli, 2018) ve eğitim (Tanca, 2017) gibi alanlarda yapılmış çalışmalar göze çarpmaktadır. Coşkun (2016) yaptığı çalışmasında, kamu spotları ve zorunlu yayınları, Türk görsel-işitsel yayıncılık mevzuatına girmesi ile birlikte oluşan yenilikler ve sonrasında var olan sorunlar ile değerlendirmiştir. Kanun değişikleri bağlamında şekillenen bu çalışmada ayrıca kamu spotlarında bulunması gereken özelliklere de yer

vermiştir. Bütün, Selçuk, Akadal ve Gülseçen (2018) tarafından 2018 yılında yayınlanan bazı kamu spotlarının hedef kitlede amaçlanan düşünce ya da davranış değişikliğini ne ölçüde gerçekleştirdiğini tespit etmek için yapılan çalışmada, kamu spotlarının bazı fikir, tutum ve algıları değiştirmede etkili olduğu öte yandan bazı konularda ise yetersiz kaldığı sonucuna varılmıştır. Kubat (2015) ise yüksek lisans tezinde okul öncesi çocuklarını demokrasi eğitimi konusunda bilinçlendirmek amacıyla bir uygulama örneği hazırlanmıştır. Çalışma sonucunda, demokrasi eğitimine dair kazanımların ve bilgilendirmelerin erken yaşta verilmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir. Özbük ve Öz (2017) araştırmalarında, kamu spotlarını içerik analizi yöntemiyle incelemişlerdir. Çalışma sonucunda; Türkiye'deki kamu spotlarının temasının, olay, etkinlik, durum ya da organizasyon tanıtımı olduğu, ayrıca çevre, bağış, güvenlik, eğitim, yurttaşlık görevi, trafik, sağlık, bağımlılık ve çocuklar-gençler gibi temaları içerdiği ve ayrıca kamu spotlarının genel odağının teşvik edicilik olduğu tespit edilmiştir. Bilgiç (2016) ise zorunlu yayınları, zorunlu kamu spotu kabul ederek aynı başlık altında incelediği çalışmasında Türkiye'de kamu spotu oluşum sürecini ve yayın politikalarını incelemiş ve ortaya koymuştur. Söz konusu oluşum sürecinde görev alan, kamu spotu hazırlama ve yayınlama işini yürüten kurum yetkilileriyle görüşmeler gerçekleşmiştir. Görüşmeler sonucunda; kamu spotlarının çok fazla yayınlandığı, yardım içerikli kamu spotlarının yoğunlukta olduğu ve prodüksiyon kalitesi açısından hazırlanan spotların yetersiz olması gibi sorunlar tespit edilmiştir. Öte yandan Bilis (2014), çalışmasında 161 kamu spotunu nicel-nitel yöntemler aracılığıyla analiz etmiş, elde edilen bulgulardan kamu spotlarının eğilimlerini tespit edilmiştir. Buna göre; kamu spotlarının eğitsel yönünün ağırlıklı olarak gençler ve çocuklar üzerinde gerçekleştiği, spotların sadece eğitsel bilgiler vererek hizmet etme amacı olmadığı, ayrıca kurumsal kimlik oluşturma sürecinde faaliyetler gösterdiği, spotlarda en fazla üzerinde durulan konunun "harekete geçme" olduğu ve bunun da aktif, duyarlı ve girişken bir vatandaş profili istendiğinden kaynaklandığı gibi sonuçlar elde edilmiştir.

Günümüzde öyle ya da böyle ticarî bir platforma dönüşen medya faaliyetlerinde, kamu spotları, kamuya yararlı konularda izleyici kitleyi bilgilendirmek, bilinçlendirmek ve yönlendirmek, uyarmak, farkındalık yaratmak vizyon ve misyonuna sahip önemli formatlar olarak göze çarpmaktadır. Benzer amaçlarla zorunlu yayınlar aracılığıyla, izleyici kitlenin pek çok konuda farkındalığının arttırılması amaçlanmaktadır (Coşkun, 2016). Her iki yayın türünde öne çıkan özellik ve çıkış noktası kamu yararıdır. Kamu yararı temelinde; temel hak ve özgürlükler çerçevesinde, insan hakları, özgürlük, adalet, siyasal katılım, eşitlik, etik ve ahlaki değerler gibi faktörler bulundurmaktadır (Bilgiç, 2016). Bu açıdan bakıldığında kamu spotları ve zorunlu yayınların, amacı iyi vatandaş yetiştirme ideali olan sosyal bilgiler ile bağdaştığı söylenebilir. Bu doğrultuda kamu yararının eğitimde kullanılmasına ilişkin tüm potansiyel yararlar, sosyal bilgiler dersleri için de geçerli olduğu söylenebilir. Sosyal bilgiler öğretiminde eğitici, bilgilendirici ve yönlendirici yayınların kullanımı, öğrenme-öğretme sürecinde öğrencilerin toplumsal hayata dair farkındalık, duyarlılık ve sorumluluk bilincini geliştirir. Öte yandan bu yayınların sosyal bilgiler öğretimine dâhil edilmesi, öğrencilerin iyi vatandaşlar olmaları için gerekli bilgi, beceri ve değerleri kazandırmada etkilidir (Acun, 2015; Kaymakcı ve Ata, 2012; Öztürk, 2015)

Sosyal bilgiler dersi aracılığıyla bireylerin "vatandaş olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri" amaçlanmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018). Bunun da gerçekleşmesi için bireylerin toplumsal düzene uyması, kabul görmüş tutum ve davranışlara sahip olması, çevresinde gelişen olaylara karşı bilinçli olması ve bu doğrultuda yönlendirmelere ihtiyacı söz konusudur. Bu açıdan, kamu spotu ve zorunlu yayınların derinlemesine irdelenerek sosyal bilgiler öğretimi programı ile değer, beceri, kazanım, kavram, öğrenme alanı, yetkinlikler, genel-özel-alt amaçlar boyutlarında ilişkilendirilmesi ve değerlendirilmesi önem arz etmektedir. İlgili alanyazın incelendiğinde Türkiye bağlamında kamu spotları ve zorunlu yayınların eğitim-öğretimde kullanımına yönelik çalışmaların oldukça sınırlı olduğu görülmüştür. Ulusal tez veri tabanında kamu spotları/zorunlu yayınlar ile eğitim bilimleri arasında bağlantı kurulan beş çalışmaya ulaşılmıştır (Akbudak, 2015; Kubat, 2015, Tanca, 2017; Sözbilir, 2019; Aydın, 2019). İlgili çalışmaların içerikleri incelendiğinde sosyal bilgiler eğitimi-kamu spotu/zorunlu yayınlar ile ilgili herhangi bir bağlantıya yer verilmediği görülmüştür. Benzer şekilde Türkiye bağlamında kamu spotlarına yönelik çalışmaların daha çok iletişim, halk sağlığı ve halkla ilişkiler alanlarında yoğunlaştığı görülmektedir. Kamu spotu/zorunlu yayın-eğitim ilişkisini ele alan sınırlı sayıdaki uluslararası alanyazın incelendiğinde çevre eğitimi (Quinn ve Chu, 2017; Puppin, 2020)

alanında çalışmalara ulaşılabilmiştir. Mevcut araştırma bu yönüyle keşfedici bir nitelikte olup ayrıca rehber bağlamında öğretmenlerde farkındalık oluşturması ve kılavuzluk etmesi açısından önemli görülmektedir. Alanyazında sosyal bilgiler dersi ile kamu spotu ve zorunlu yayınların ilişkilendirildiği, bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Mevcut araştırma, sosyal bilgiler derslerinde kullanılabilecek kamu spotu ve zorunlu yayınları ortaya çıkararak ve öneriler noktasında öğretmenlerin kullanımına sunarak alanyazına katkı yapabilmeyi hedeflemektedir. Bu noktadan hareketle bu araştırmanın amacı; kamu spotu/zorunlu yayınlar ile sosyal bilgiler öğretim programı arasındaki ilişkileri ortaya koyarak kamu spotu/zorunlu yayınların sosyal bilgiler öğretim programına nasıl ve ne şekilde sirayet ettiğini belirlemektir. Araştırmanın genel amacı çerçevesinde sosyal bilgiler öğretim programının ilgili kısımları kamu spotu ve zorunlu yayınlara yer verme durumuna göre ayrıntılı incelenmiştir. Bu doğrultuda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Öğrenme alanları ve kazanımlar boyutunda, sosyal bilgiler öğretim programı ile kamu spotu/zorunlu yayınlar arasında nasıl bir bağlantı vardır?
- Özel amaçlar boyutunda, sosyal bilgiler öğretim programı ile kamu spotu/zorunlu yayınlar arasında nasıl bir bağlantı vardır?
- Değerler boyutunda, sosyal bilgiler öğretim programı ile kamu spotu/zorunlu yayınlar arasında nasıl bir bağlantı vardır?
- Beceriler boyutunda, sosyal bilgiler öğretim programı ile kamu spotu/zorunlu yayınlar arasında nasıl bir bağlantı vardır?

Yöntem

Araştırmanın modeli

Kamu spotları ve zorunlu yayınların sosyal bilgiler öğretim programına nasıl ve ne şekilde sirayet ettiğini ortaya koymaya çalışan bu araştırma, nitel araştırma esas alınarak keşfedici araştırma deseni doğrultusunda yapılandırılmıştır. Kuramsal birikimin az olduğu ve çalışma sayısının sınırlı olduğu bilim alanlarında öncül nitelik taşıyan çalışmalar keşfedici araştırma modeli kapsamındadır. İlgili fenomen ve olguya yönelik ne tür faaliyetlerin meydana geldiği ve bireylerin o alanla ilgili algı, tutum ve görüşlerinin birbirinden ayrılan yönlerinin neler olduğu konusunda erken bir saptama yapmak amacıyla bu araştırma modeli kullanılmaktadır (Singh, 2007; Maxwell, 2008). İlgili araştırma konusuna yönelik yeterli bilgi olmaması sebebiyle keşfedici niteliğe sahip çalışmalarda araştırma problemleri kesin bir şekilde yapılandırılamaz (Cohen, Manion ve Morrison, 2000). Bu yönüyle keşfedici araştırmalarda nitel araştırma yönteminin prosedürlerinin uygulanması gerekmektedir. Nitel araştırma, yapısı itibariyle yeni konuları keşfedip farklı anlam örüntüleri ortaya çıkarma potansiyeline sahiptir. Bu nedenle bu çalışmada nitel bir araştırma yaklaşımı benimsenmiştir (Neuman, 1991/2013). Kamu spotu/zorunlu yayınların özelde sosyal bilgiler öğretim programıyla genelde diğer öğretim programlarıyla bağlantılarını ortaya koyan herhangi bir çalışmanın mevcut alanyazında yer almaması nedeniyle mevcut araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden keşfedici araştırma yöntemi benimsenmiştir.

Veri kaynakları ve verilerin analizi

Çalışma kapsamında toplam 54 zorunlu yayın ve 40 kamu spotu kullanılmıştır. Kamu spotları ve zorunlu yayınlara RTÜK web sitesinden ve sosyal paylaşım sitelerinden ulaşılmıştır. Veriler, 2019 Kasım ayı ile 2020 Şubat ayı aralığında toplanmıştır. Araştırma kapsamındaki kamu spotları ve zorunlu yayınlar betimsel analize tabi tutularak sosyal bilgiler öğretim programının kazanım, öğrenme alanı, değer, özel amaçlar ve becerileriyle bağlantıları açısından incelenmiştir. Analiz biriminde kodlar ve temalar (kazanım, öğrenme alanı, değer, özel amaçlar ve beceriler) önceden belli olduğu için betimsel analiz tercih edilmiştir. Her bir kamu spotu/zorunlu yayın araştırmacılar tarafından farklı zamanlarda izlenerek kodlamalar yapılmış ve üzerinde gerekli tartışmalar yapılmıştır. Herhangi bir canlıdan veri toplanmaması sebebi ile bu araştırma etik kurul izni gerektirmeyen çalışmalar arasında yer almaktadır.

Bulgular ve yorum

Bu kısımda araştırma kapsamındaki kamu spotları ve zorunlu yayınların sosyal bilgiler öğretim programına yansımaları araştırmanın alt amaçları doğrultusunda sırasıyla incelenmiştir.

Alt amaç 1 (öğrenme alanları ve kazanımlar)

Araştırma kapsamındaki kamu spotları ve zorunlu yayınların 4. sınıf sosyal bilgiler öğretim programındaki öğrenme alanları ve kazanımlara yansımaları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Kamu spotları ve zorunlu yayınların sosyal bilgiler 4. sınıf öğrenme alanları ve kazanımlarına yansımaları

Öğrenme Alanı	Kazanımlar	Konu
"Birey ve Toplum"	"SB.4.1.4. Kendisini farklı özelliklere sahip diğer bireylerin yerine koyar."	• Sağlıklı Yaşam Kamu Spotu (Kansersiz Yaşam Derneği) • Spastik Çocuklar Kamu Spotu (Türkiye Spastik Çocuklar Vakfı) • Darüşşafaka Kamu Spotu (Darüşşafaka Derneği) • Down Sendromu Kamu Spotu (Down Sendromu Derneği) • Engelliler Kamu Spotu (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı)
	"SB.4.1.5. Diğer bireylerin farklı özeliklerini saygı ile karşılar."	• Disleksi Zorunlu Yayın (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı)
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	"SB.4.3.6. Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapar."	• Doğal Afetler Zorunlu Yayın (İçişleri Bakanlığı) • Afet Sigortası Zorunlu Yayın (İçişleri Bakanlığı)
Bilim, Teknoloji ve Toplum	"SB.4.4.5. Teknolojik ürünleri kendine, başkalarına ve doğaya zarar vermeden kullanır. "	• Elektronik Ürünler Kamu Spotu (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı)
"Üretim, Dağıtım ve Tüketim"	"SB.4.5.1. İstek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek ikisi arasında bilinçli tercihler yapar."	• Bakliyat Tüketimi Zorunlu Yayın (Tarım ve Orman Bakanlığı)
	"SB.4.5.5. Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır."	• Enerji Tasarrufu Kamu Spotu (Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı) • Geri Dönüşüm Zorunlu Yayın (Türkiye Radyo Televizyon Kurumu) • Su Ürünleri Zorunlu Yayın (Tarım ve Orman Bakanlığı) • Sağlıklı Beslenme Zorunlu Yayın (Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı)
"Etkin Vatandaşlık"	"SB.4.6.4. Ülkesinin bağımsızlığı ile bireysel özgürlüğü arasındaki ilişkiyi açıklar."	• Savunma Üniversitesi Kamu Spotu (Millî Savunma Bakanlığı) • Kolluk Kuvvetleri Kamu Spotu (Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı) • Askere Alma Zorunlu Yayın (Millî Savunma Bakanlığı)

Tablo 1 incelendiğinde kamu spotları ve zorunlu yayınların en fazla SB.4.1.4. kodlu kazanımla ilişkili olduğu görülmüştür. Kamu spotları/zorunlu yayınlarda sıklıkla bireysel farklılıklara dikkat çekildiği ve toplumdaki dezavantajlı grupların sosyal yaşamdaki yerlerinin önemine vurgu yapıldığı görülmüştür. Farklılıklara sahip bireylere pozitif ayrımcılık gözetilmesine yönelik kamuoyunda farkındalık oluşturmak ve empati becerisini geliştirmek SB.4.1.4. kazanımıyla, bireylerin farklılıklarına saygı göstermek ise SB.4.1.5. kazanımıyla ilişkilendirilmiştir. "Birey ve Toplum" öğrenme alanı kapsamındaki SB.4.1.4. ve SB.4.1.5. kazanımlarıyla ilişkilendirilen kamu spotları ve zorunlu yayınların kalıp yargıları değiştirme ve sevgi temelli sosyal yaşam oluşturmaya yönelik önemli yere sahip olduğu görülmüştür.

Doğal afetlerin sıkça yaşandığı Türkiye'de meydana gelen afetlerin can ve mal kaybı açısından önemine dikkat çekilmesi ve alınması gereken tedbirler açısından SB.4.3.6. kazanımı bağlamında zorunlu yayınlarla insanların bilgilendirilmesi hedeflenmiştir. Gerekli olan hazırlıkların yapılması yönünde

insanların alması gereken sorumluluklar için toplumu harekete geçirmek ve bilinçlendirmek "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" öğrenme alanı kapsamında amaçlanmıştır.

Gelişen teknolojiyle birlikte elektronik ürün kullanımının artış gösterdiği günümüz dünyasında bu araçların işlevini yitirdikten sonra doğaya zarar vermesini önlemek amacıyla yayımlanan kamu spotu "Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanı SB.4.4.5. kazanımındaki teknolojik ürünlerin bilinçli kullanılması ve çevreye duyarlılık yönündeki hedefiyle bağdaştırılmıştır.

Doğal kaynakların sınırlı olduğu dünya üzerinde SB.4.5.1 kazanımı çerçevesinde insanların ihtiyaç ve isteklerinin öncelik sıralamasını yapabilmesine yönelik bilgilendirilmesi, SB.4.5.5. kazanımı bağlamında ise kaynakları bilinçli kullanma, enerji tasarrufu ve geri dönüşümün önemi hakkında insanların bilinçlendirilmesi hedeflenmiştir. "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanında yer alan bu kazanımlarla ilişkilendirilen kamu spotlarıyla kaynakların israfının önlenmesi ve sağlıklı beslenmenin önemi hakkında kamuoyu bilinci oluşturulmak amaçlanmıştır.

Türkiye vatandaşı olarak askerlik görevinin yerine getirilmesi, güvenlik güçlerine destek olunması ve egemenliğin kaynağının toplumsal beraberlikte olduğu bilincinin oluşturulması SB.4.6.4. kazanımı ile eşleştirilmiştir. "Etkin Vatandaşlık" öğrenme alanı içinde yer alan bu kazanım kapsamında bireylerin milletine ve vatanına bağlı, görev ve sorumluluklarını yerine getirmesi amaçlanmıştır.

Araştırma kapsamındaki kamu spotları ve zorunlu yayınların 5. sınıf sosyal bilgiler öğretim programındaki öğrenme alanları ve kazanımlara yansımaları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Kamu spotları ve zorunlu yayınların sosyal bilgiler 5. sınıf öğrenme alanları ve kazanımlarına yansımaları

Öğrenme Alanı	Kazanımlar	Konu
Birey ve Toplum	"SB.5.1.2. Yakın çevresinde yaşanan bir örnekten yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu açıklar."	• Toplum Sağlığı Zorunlu Yayın (Sağlık Bakanlığı)
Kültür ve Miras	"SB.5.2.2. Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihi mekânları, nesneleri ve eserleri tanıtır."	• Biyolojik Çeşitlilik Zorunlu Yayın • Turizm Kamu Spotu (Kültür ve Turizm Bakanlığı) • Canlı Çeşitliliği Zorunlu Yayın (Tarım ve Orman Bakanlığı) • İstanbul'da Sanat Zorunlu Yayın (Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı)
	"SB.5.2.4. Kültürel ögelerin insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder."	• Mevlevilik Kamu Spotu (Konya Valiliği)
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	"SB.5.3.2. Yaşadığı çevrede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar."	• Kış Lastiği Kullanımı Kamu Spotu (İçişleri Bakanlığı) • Zeytin Yetiştiriciliği Zorunlu Yayın
	"SB.5.3.4. Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular."	• Orman Yangınları Zorunlu Yayın (Orman Genel Müdürlüğü) • İklim Değişikliği Zorunlu Yayın (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı) • Salda Gölü Zorunlu Yayın (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı) • Orman Yangınları Zorunlu Yayın (TMMOB Orman Mühendisleri Odası) • Doğayı Koruma Kamu Spotu (TEMA Vakfı) • Anız Yakmak Zorunlu Yayın (Tarım ve Orman Bakanlığı) • Çevre Kirliliği Kamu Spotu (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı) • İklim Değişikliği Kamu Spotu (Orman Genel Müdürlüğü)

	"SB.5.3.5. Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar."	• İlk Yardım Kamu Spotu (İçişleri Bakanlığı) • Afetlere Hazırlık Kamu Spotu (İçişleri Bakanlığı)
Bilim, Teknoloji ve Toplum	"SB.5.4.3. Sanal ortamı kullanırken güvenlik kurallarına uyar."	• Siber Güvenlik Kamu Spotu (Bilgi Güvenliği Derneği) • Dolandırıcılık Kamu Spotu (İçişleri Bakanlığı) • İnternet Dolandırıcılığı Zorunlu Yayın (Ticaret Bakanlığı) • Online Alışverişler Zorunlu Yayın (Ticaret Bakanlığı) • Kişisel Bilgileri Koruma Kamu Spotu (Kişisel Verileri Koruma Kurumu)
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	"SB.5.5.3. Çevresindeki ekonomik faaliyetlerin, insanların sosyal hayatlarına etkisini analiz eder."	• Bilinçli Tarım Zorunlu Yayın (Tarım ve Orman Bakanlığı)
	"SB.5.5.5. İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir."	• Meyve Üreticileri Zorunlu Yayın (Tarım ve Orman Bakanlığı) • Tarımı Geliştirme Zorunlu Yayın (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı/Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı) • Kooperatifçilik Kamu Spotu (Ticaret Bakanlığı/Esnaf, Sanatkârlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü)
	"SB.5.5.6. Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır."	• Güvenilir Gıda Zorunlu Yayın (Tarım ve Orman Bakanlığı)
Etkin Vatandaşlık	"SB.5.6.1. Bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar ile bu ihtiyaçların karşılanması için hizmet veren kurumları ilişkilendirir."	• Savunmaya Destek Kamu Spotu (Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı) • E-Nabız Uygulaması Zorunlu Yayın (Sağlık Bakanlığı) • CİMER Zorunlu Yayın (Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı) • Sivil Toplum Kuruluşları Zorunlu Yayın (İçişleri Bakanlığı) • Bekçilik Zorunlu Yayın (İçişleri Bakanlığı) • Jean Monnet Bursu Zorunlu Yayın Dışişleri Bakanlığı) • Taşıt Ön Beyan Uygulaması Zorunlu Yayın (Ticaret Bakanlığı) • Üniversite Eğitimi Zorunlu Yayın (Türk Eğitim Vakfı) • Eğitime Destek Kamu Spotu (21. Yüzyıl Eğitim ve Kültür Vakfı) • Lösemi Teşhisi Kamu Spotu (Türk Kanser Derneği) • Eğitime Destek Kamu Spotu • Aile Hekimliği Zorunlu Yayın (Sağlık Bakanlığı) • Sosyal Konut Zorunlu Yayın (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı) • Hazır Beyan Sistemi Zorunlu Yayın (Gelir İdaresi Başkanlığı) • Kan Bağışı Kamu Spotu (Türkiye Kızılay Derneği) • Yeni Korona Virüs Zorunlu Yayın (Sağlık Bakanlığı) • Tüketici Hakları Zorunlu Yayın (Ticaret Bakanlığı)
	"SB.5.6.3. Temel hakları ve bu hakları kullanmanın önemini açıklar."	• İnsan Ticareti Zorunlu Yayın (İçişleri Bakanlığı) • İş Sağlığı ve Güvenliği Zorunlu Yayın (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı)

Tablo 2'de görüleceği üzere sosyal bilgiler öğretim programı kapsamında incelenen kamu spotları ve zorunlu yayınların en fazla 5. sınıf öğrenme alanları ve kazanımlarıyla ilişkilendirildiği görülmüştür. Virüs ve bakterilerin neden olduğu hastalıkların toplum sağlığı açısından etki ve sonuçları hakkında vatandaşları bilgilendirmeyi amaçlayan zorunlu yayın, S.B.5.1.2 kazanımı ile ilişkilendirilmiştir. Bu zorunlu yayın ile hastalıkların pek çok farklı sebep ve sonuçları olacağı ve birden fazla kişiyi farklı biçimde etkileyeceği vurgulanarak öğrencilerin ilgili kazanımı edinmeleri sağlanabilir. "Birey ve Toplum" öğrenme alanıyla ilişkilendirilen bu zorunlu yayınla toplumda salgın hastalıklara yönelik insanlara mücadele yolunun gösterilmesi ve her bireyin alması gereken sorumluluğun önemine vurgu yapılmıştır.

Doğadaki canlıların insanların yaşam tarzına, kültürüne, sanatına ve tarihi yapılarına etkileri kamu spot/zorunlu yayınlarda ön plana çıkarılmıştır. SB.5.2.2. kazanımı, geçmişten günümüze insanlardaki

canlıları koruma bilincinin devam ettirilmesiyle bağdaştırılmıştır. Kültürel bağların insanları bir arada tutan en önemli etkenlerden biri olduğu SB.5.2.4. kazanımı ile ilişkilendirilmiştir. "Kültür ve Miras" öğrenme alanı bağlamında manevi değerlerin önemi kamu spotları ve zorunlu yayınlarla vurgulanmıştır.

İklimlerin insan yaşamı üzerindeki etkileri ve insanların faaliyetleri sonucunda küresel sorun haline gelen iklim değişikliğinin canlıların yaşamına olumsuz etkilerinin konu edinildiği kamu spotları/zorunlu yayınlar SB.5.3.4. kazanımıyla ilişkilendirilmiş, çevresel ve küresel sorunların çözümü için insanların sorumluluklarını yerine getirmelerine yönelik kamuoyunda bilinç oluşturmak amaçlanmıştır. Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine derin ve kalıcı izler bırakmaması adına yapılan çalışmalar SB.5.3.5. kazanımı ile bağdaştırılmış, bireyleri bu sürece hazırlamak ve yaşanan afetlerin en az zararla atlatılması açısından topumun bilgilendirilmesi hedeflenmiştir. "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" öğrenme alanındaki bu kazanımlarla bireylerin görev ve sorumluluklarını yerine getirmeleri, çevreye duyarlı olmaları ve yaşadıkları dünyayı korumalarına yönelik bilinçlendirme amaçlanmıştır.

Hızla gelişen ve ilerleyen teknoloji çağında yaşamanın sağlamış olduğu kolaylıkların yanı sıra bireyleri sanal ortamdaki dolandırıcılık ve kişisel bilgilerini korumaya yönelik bilgilendirmeye yönelik kamu spotları ve zorunlu yayınlar SB.5.4.3. kazanımı ile eşleştirilmiştir. "Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanındaki kazanım temelinde, bireylerin eleştirel düşünmesi ve her türlü duruma karşı kendilerini geliştirmesi hedeflenmiştir.

Türkiye yeryüzü şekilleri, iklim koşulları ve nüfus dağılımı bakımından farklılıklara sahiptir. Bu bağlamda gelişen ekonomik faaliyetler insanların sosyal hayatlarına etkileri, ekonomik faaliyetlerin bilinçli yapılması, doğaya ve canlılara zarar vermeden sürdürülmesine yönelik kamu spotları/zorunlu yayınlar SB.5.5.3. kazanımı ile ilişkilendirilmiştir. Bireylerin ülke ekonomisindeki kaynakların sınırlı olduğunu kavramaları ve girişimcilik becerilerinin geliştirilmesi, üretim ve dağıtım ağına dahil olarak yeni fikirler geliştirerek ülke ekonomisine katkı sağlamaları SB.5.5.5. ile bağdaştırılmıştır. Bilinçli bir tüketici olarak bireyin haklarını öğrenmesi ve kullanması gereken yerlerde harekete geçmesi SB.5.5.6. kazanımıyla eşleştirilmiş, "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" alanındaki bu kazanımlarla bağdaştırılan kamu spotları ve zorunlu yayınlarda kamuoyunu bilgilendirme amaçlanmıştır.

Tablo 2 tekrar incelendiğinde kamu spotları ve zorunlu yayınların en fazla SB.5.6.1. kodlu kazanımla ilişkilendirildiği görülmüştür. Toplumsal sorunların çözümü ve düzen ortamının sağlanmasına ilişkin toplumun devamlılığını sağlamak adına insanlara düşen görev ve sorumlulukların vurgulandığı kamu spotları ve zorunlu yayınlar SB.5.6.1. kazanımıyla bağdaştırılmıştır. Bireysel ve toplumsal gereksinimlerin karşılanması amacıyla hizmet veren kurumların işlevleri hakkında kamuoyunu bilgilendirmek ve insanların iş birliği içinde kendisine yüklenen sorumlulukları yerine getirmesine yönelik videolar SB.5.6.3. kazanımı ile eşleştirilmiştir. Resmî kurumlar ve sivil toplum kuruluşlarının toplumun düzenini sağlamak ve sosyal hayatı kolaylaştırmak için verdikleri hizmetler ile yardımlaşma, duyarlılık ve beraber çalışmanın önemine yönelik kamuoyunun bilinçlendirilmesi amaçlanmıştır. Bireylerin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak sahip olduğu hakları öğrenmeleri, "Etkin Vatandaşlık" öğrenme alanı kapsamında bu hakları kullanmaları ve devlet tarafından verilen güvencelere vurgu yapılarak öğrencilerin ilgili kazanımları edinmeleri sağlanabilir.

Araştırma kapsamındaki kamu spotları ve zorunlu yayınların 6. sınıf sosyal bilgiler öğretim programındaki öğrenme alanları ve kazanımlara yansımaları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3'te görüleceği üzere kamu spotları/zorunlu yayınlar en fazla SB.6.1.4. kazanımıyla ilişkilendirilmiştir. Bu kazanımla ilişkilendirilen kamu spotları/zorunlu yayınlar incelendiğinde toplumsal birlikteliğin oluşturulması, dayanışmayı gerektiren durumlarda iş birliği yapılması, sosyal yaşamda insanların yardımlaşması ve beraberliğin önemine vurgu yaptıkları görülmüştür. Suriye'de meydana gelen iç savaştan ötürü Türkiye'ye sığınan mültecilerle Türk vatandaşlarının uyum içinde yaşaması, ön yargılardan uzak yardımlaşmaya ve empati kurmanın önemine değinen kamu spotları/zorunlu yayınlar SB.6.1.3. kazanımı ile ilişkilendiriliştir. Toplumsal başat sorunlarından biri olan kadına şiddet olgusu SB.6.1.5. ile ilişkilendirilerek kadınların korunması ve şiddete maruz kalması

halinde hak ve özgürlüklerini kullanarak rahat bir yaşam sürme olanağı kamu spotunda ön plana çıkarılarak "Birey ve Toplum" öğrenme alanı kapsamında insanlarda bilinç oluşturmak amaçlanmıştır.

Tablo 3: Kamu spotları ve zorunlu yayınların sosyal bilgiler 6. sınıf öğrenme alanları ve kazanımlarına yansımaları

Öğrenme Alanı	Kazanımlar	Konu
Birey ve Toplum	"SB.6.1.3. Toplumda uyum içerisinde yaşayabilmek içim farklılıklara yönelik ön yargıları sorgular. "	• Savaş Mağdurları Kamu Spotu (İçişleri Bakanlığı)
	"SB.6.1.4. Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır. "	• Eski Hükümlüler Kamu Spotu (Millî Eğitim Bakanlığı) • Şehir Hastaneler Zorunlu Yayın (Sağlık Bakanlığı) • Bağımlılıkla Mücadele Zorunlu Yayın (Sağlık Bakanlığı) • Ağaçlandırma Zorunlu Yayın (Orman Genel Müdürlüğü) • Yaşama Yol Ver Zorunlu Yayın (Sağlık Bakanlığı) • Bonzai Kullanımı Kamu Spotu
	"SB.6.1.5. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur."	• Kadını Koruma Kamu Spotu (İçişleri Bakanlığı)
Kültür ve Miras	"SB.6.2.4. Türklerin Anadolu'yu yurt edinme sürecini XI ve XIII. yüzyıllar kapsamında analiz eder."	• Malazgirt Zaferi (Okçular Vakfı)
"Bilim, Teknoloji ve Toplum"	"SB.6.4.2. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin fikirler ileri sürer."	• E-İhale Uygulaması Zorunlu Yayın (Ticaret Bakanlığı)
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	"SB.6.5.2. Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder."	• Tabiat Varlıkları Kamu Spotu (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı) • Sıfır Atık Zorunlu Yayın (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı)
	"SB.6.5.5. Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişimindeki yerini ve önemini analiz eder."	• İstihdam Seferberliği Zorunlu Yayın (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı)
Etkin Vatandaşlık	SB.6.6.6. Türk tarihinden ve güncel örneklerden yola çıkarak toplumsal hayatta kadına verilen değeri fark eder."	• Kadına Şiddet Zorunlu Yayın (Fenerbahçe Spor Kulübü)
"Küresel Bağlantılar"	"SB.6.7.2. Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini analiz eder."	• Beslenme Yetersizliği Zorunlu Yayın (UNICEF)

Türklerin Anadolu'ya yerleşmeye başladığı Malazgirt Zaferi ile bireylerin tarihteki önemli olaylar hakkında kamu spotları/zorunlu yayınları ile bilgilendirilmesi SB.6.2.4. kazanımıyla ilişkilendirilmiştir. "Kültür ve Miras" öğrenme alanı bağlamında Türk gelenekleri ve kültürel mirası vurgulanarak bireylere ilgili kazanımı edindirmek hedeflenmiştir.

Teknolojinin günümüzde hayatımızın her alanına yerleşmesiyle birlikte bireylerin yaşamını kolaylaştıran uygulamaları kullanmasına yönelik kamuoyunu bilgilendirmeyi amaçlayan zorunlu yayın, SB.6.4.2. kazanımıyla eşleştirilmiştir. "Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanı kapsamında teknolojik gelişmelerin takip edilmesinin ve yenilikçi düşünmenin öneminin vurgulanması ile öğrencilerin ilgili kazanımı edinmeleri sağlanabilir.

Sınırlı kaynağa sahip doğanın insanların sınırsız ihtiyaçları karşısında zarar görmesi, kaynakların bilinçsiz tüketilmesi sonucunda canlıların neslinin tehlikeye girmesi hakkında vatandaşlarda farkındalığın oluşmasına yönelik kamu spot/zorunlu yayın, SB.6.5.2. kazanımı ile ilişkilendirilmiştir. İnsanların kaynakları, yeni fikirler ve iş alanları oluşturarak daha akılcı ve verimli kullanılması SB.6.5.5. kazanımıyla eşleştirilmiş, "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanı bağlamında, insanların iş birliği ve girişimcilik faaliyetleriyle ekonomik alanda etkili olmaları hakkında bilgilendirilmesi hedeflenmiştir.

Türk milletinde kadınlara atfedilen değer olgusunu ve pozitif ayrımcılık gözetilmesinin öneminin ön plana çıkarıldığı zorunlu yayın, SB.6.6.6. kazanımıyla ilişkilendirilmiştir. "Etkin Vatandaşlık" öğrenme alanı bağlamında, toplumların temelini oluşturan kadınların korunması, gereken değerin verilmesi, empati ve yardımlaşmanın teşvik edilmesi hakkında kamuoyunu bilinçlendirmek amaçlanmıştır.

Küreselleşen dünyada varlığını devam ettiren ülkelerin başta ekonomik olmak üzere her alanda birbirlerine ihtiyacının olması ve uluslararası ilişkilerin iyi tutulmasının vurgulandığı zorunlu yayın, SB.6.7.2. kazanımı ile bağdaştırılmıştır. Dünyadaki sorunların birlikte çözüme kavuşturulması aşamasında "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanında kapsamında yardımlaşma ve dayanışmanın önemi, bu zorunlu yayın ile öğrencilerin ilgili kazanımı edinmesi sağlanabilir.

Araştırma kapsamındaki kamu spotları ve zorunlu yayınların 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programındaki öğrenme alanları ve kazanımlara yansımaları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4: Kamu spotları ve zorunlu yayınların sosyal bilgiler 7. sınıf öğrenme alanları ve kazanımlarına yansımaları

Öğrenme Alanı	Kazanımlar	Konu
Birey ve Toplum	"SB.7.1.2. Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır."	• Sağlık Çalışanları Kamu Spotu (Sağlık Bakanlığı) • Alkolün Zararları Zorunlu Yayın (Sağlık Bakanlığı)
Bilim, Teknoloji ve Toplum	"SB.7.4.1. Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği inceler."	• Bilimin Önemi Kamu Spotu
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	SB.7.5.2. Üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir.	• Dengeli Beslenme Kamu Spotu (Tarım ve Orman Bakanlığı)
Etkin Vatandaşlık	"SB.7.5.3. Kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rollerine örnekler verir."	• Sigara Zararlılığı Kamu Spotu (Türkiye Sigarayla Savaş Derneği) • Kızılay Kamu Spotu (Türkiye Kızılay Derneği Genel Müdürlüğü) • Madde Bağımlılığı Zorunlu Yayın (Sağlık Bakanlığı) • Darülaceze Kamu Spotu (Darülaceze Başkanlığı)

Tablo 4'te görüleceği gibi olumlu iletişim yollarının geliştirilmesi üzerine başta toplum sağlığı için çalışan sağlık personelleriyle ve çevredeki diğer insanlarla iyi ilişkiler kurmanın önemi hakkında kamuoyunu bilinçlendirmeye yönelik kamu spotları/zorunlu yayınlar, SB.7.1.2. kazanımı ile eşleştirilmiştir. "Birey ve Toplum" öğrenme alanı kapsamında toplumda sağlıklı iletişim yollarının geliştirilmesi, dayanışma ve iş birliğini arttırmaya yönelik vatandaşları bilinçlendirmek hedeflenmiştir.

Bilgi edinmenin kolaylaştığı çağımızda insanların bilgiye ulaşması, yaygınlaştırması ve çağın getirdiği yenilikler ışığında ilerlemesinin konu edinildiği kamu spotu, SB.7.4.1. kazanımıyla ilişkilendirilmiştir. "Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanı bağlamında, kamu spotu ile değişim ve sürekliliğin anlaşılması vurgulanarak öğrencilerin ilgili kazanımı edinmeleri sağlanabilir.

İnsanların temel ihtiyaçları arasında olan beslenmenin, üretimdeki teknoloji ve eğitimli çalışanlar sayesinde daha güvenilir hale gelmesi hakkında vatandaşları bilgilendirmeyi amaçlayan kamu spotu, SB.7.5.2. kazanımı ile bağdaştırılmıştır. İncelenen kamu spotu ile "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanı kapsamında bireylerin duyarlılıklarını arttırmak amaçlanmıştır.

Toplumları bir arada tutan ve düzeni sağlayan resmi kurum ve sivil toplum kuruluşlarının yaptıkları çalışmalarla insanların birlik ve beraberlik içinde yaşamalarının amaçlandığı kamu spotları ve zorunlu yayınlar, SB.7.5.3. kazanımı ile eşleştirilmiştir. "Etkin Vatandaşlık" öğrenme alanı kapsamında bu kamu spotları ve zorunlu yayınlarla, toplumsal hayatta düzenin, sorumluluk ve dayanışmanın önemi vurgulanarak kamuoyunun bilinçlendirilmesi hedeflenmiştir.

Alt amaç 2 (özel amaçlar)

Araştırma kapsamındaki kamu spotları ve zorunlu yayınların sosyal bilgiler dersi öğretim programının özel amaçlarıyla olan ilişkileri Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5: Kamu Spotları ve Zorunlu Yayınların Sosyal Bilgiler Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Özel Amaçlar ile İlişkisi

Özel Amaçlar	Konu
"1. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri."	• Savunma Üniversitesi Kamu Spotu • İş Güvenliği Zorunlu Yayın • Tüketici Hakları Zorunlu Yayın • Kolluk Kuvvetleri Kamu • İş Sağlığı ve Güvenliği Zorunlu Yayın • Aile Hekimliği Zorunlu Yayın • Askere Alma Zorunlu Yayın • Yaşama Yol Ver Zorunlu Yayın • Kan Bağışı Kamu Spotu
"4. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri."	• Turizm Kamu Spotu • Türkçülük Zorunlu Yayın • İstanbul'da Sanat Zorunlu Yayın • Müze kart Kamu Spotu
"5. Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri,"	• Biyolojik Çeşitlilik Zorunlu Yayın • Orman Yangınları Zorunlu Yayın • Doğal Afetler Zorunlu Yayın • Kış Lastiği Kullanımı Kamu Spotu
"6. Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları." "7. Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları."	• Dengeli Beslenme Kamu Spotu • Enerji Tasarrufu Kamu Spotu • Bilinçli Tarım Zorunlu Yayın • Sıfır Atık Zorunlu Yayın • Salda Gölü Zorunlu Yayın • Orman Yangınları Zorunlu Yayın • Geri Dönüşüm Zorunlu Yayın • Doğayı Koruma Kamu Spotu • Canlı Çeşitliliği Zorunlu Yayın • Ağaçlandırma Zorunlu Yayın • Tabiat Varlıkları Kamu Spotu • Anız Yakmak Zorunlu Yayın • Bakliyat Tüketimi Zorunlu Yayın • Sağlıklı Beslenme Zorunlu Yayın • Çevre Kirliliği Kamu Spotu • Siber Güvenlik Kamu Spotu • İnternet Dolandırıcılığı Zorunlu Yayın • Güvenilir Gıda Zorunlu Yayın
"8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini kavramaları."	• Tarımı Geliştirme Zorunlu Yayın • Kooperatifçilik Kamu Spotu • Zeytin Yetiştiriciliği Zorunlu Yayın
"9. Çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğuna inanmaları."	• İstihdam Seferberliği Zorunlu Yayın • Sağlık Çalışanları Zorunlu Yayın
"11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları."	• Meyve Üreticileri Zorunlu Yayın • E-İhale Uygulaması Zorunlu Yayın • Taşıt Ön Beyan Uygulaması Zorunlu Yayın • Dolandırıcılık Kamu Spotu • Elektronik Ürünler Kamu Spotu • Online Alışverişler Zorunlu Yayın • Kişisel Bilgileri Koruma Kamu Spotu • Hazır Beyan Sistemi Zorunlu Yayın
"12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetmeleri."	• Bilimin Önemi Kamu Spotu
"13. Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri."	• Madde Bağımlılığı Zorunlu Yayın • E-Nabız Uygulaması Zorunlu Yayın • Üniversite Eğitimi Zorunlu Yayın • Bağımlılıkla Mücadele Zorunlu Yayın

	• Eğitime Destek Kamu Spotu • Eğitime Destek Kamu Spotu • Bonzai Kullanımı Kamu Spotu
"14. Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için görüşler belirtmeleri."	• Sigara Zararlılığı Kamu Spotu • Alkolün Zararları Zorunlu Yayın • Eski Hükümlüler Kamu Spotu • Kızılay Zorunlu Yayın • CİMER Zorunlu Yayın • Sivil Toplum Kuruluşları • Afetlere Hazırlık Kamu Spotu • Lösemi Teşhisi Kamu Spotu • Afet Sigortası Zorunlu Yayın • Darüşşafaka Kamu Spotu
"15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri."	• İnsan Ticareti Zorunlu Yayın • Kadına Şiddet Zorunlu Yayın
"16. Millî, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri."	• Şehir Hastaneleri Zorunlu Yayın • Kadını Koruma Kamu Spotu • Spastik Çocuklar Kamu Spotu • Disleksi Zorunlu Yayın • Mevlevilik Kamu Spotu • Darülaceze Kamu Spotu • Down Sendromu Kamu Spotu • Engelliler Kamu Spotu
"17. Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri."	• Savunmaya Destek Kamu Spotu • Yemen Savaşı Kamu Spotu • İlk Yardım Kamu Spotu • Toplum Sağlığı Zorunlu Yayın • İklim Değişikliği Zorunlu Yayın • Beslenme Yetersizliği Zorunlu Yayın • Yeryüzü Doktorları Kamu Spotu • Savaş Mağdurları Kamu Spotu • İklim Değişikliği Kamu Spotu • Yeni Korona virüs Zorunlu Yayın
"18. Özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varması."	• Jean Monnet Bursu Zorunlu Yayın

Tablo 5 incelendiğinde bir numaralı özel amaçla ilişkilendirilen kamu spotları/zorunlu yayınlarda, vatandaşların görev ve sorumluluklarını yerine getirmelerinin önemine değinilmiş, haklarını etkin kullanan, toplumsal sorunların çözümüne yönelik birlik ve beraberlik duygusu için hareket eden ve vatanına bağlı nesiller yetiştirilmesi vurgulanmıştır. Buna göre bu videolar sayesinde bir numaralı özel amacın öğrencilere kazandırılabileceği söylenebilir.

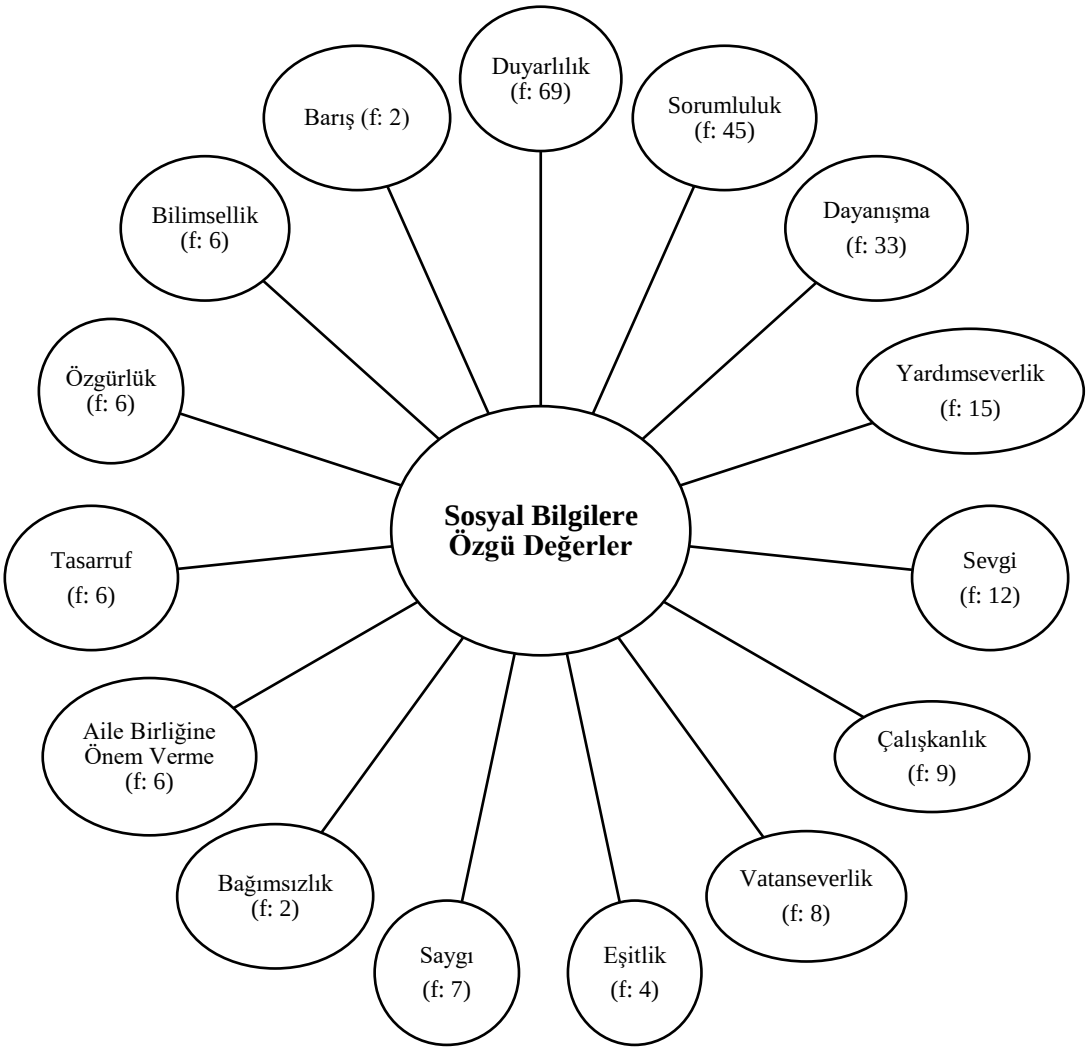
Dört numaralı özel amaçla eşleştirilen kamu spotları/zorunlu yayınlarda, Türk kültür yapısı ve kültürel miras dinamiklerinin korunmasına değinilmiş, milli bilincin oluşması ve toplumun sürekliliğinin sağlanması vurgulanmıştır. 5 ve 6 numaralı özel amaçlarla ilişkilendirilen kamu spotları/zorunlu yayınlarda, insanların doğal çevreden etkilenen hayatına yönelik bilgi edinmesi ve doğal kaynakların her geçen gün katlanarak artan insan nüfusuna karşı sınırlı olmasının önemine değinilmiştir. İnsanların çevresi ile etkileşimi, kaynakları bilinçli kullanması, doğaya ve canlılara duyarlılıkla yaklaşması ve yaşamı için gerekli mekânsal becerileri öğrenmesi vurgulanmıştır. 7, 11 ve 12 numaralı özel amaçlarla ilişkilendirilen videolarda, bilim ve teknolojinin gelişimi, toplum üzerindeki etkileri, doğru ve güvenilir bilgiye ulaşmada teknolojinin kullanımına değinilmiş, sanal ortamdaki tehlikeler ve dolandırıcılıklara karşı alınması gereken eğitimler, toplumların gelişmesi ve ilerlemesi için bilimsel, yenilikçi ve eleştirel düşünmenin önemi ön plana çıkarılmıştır. 8 ve 9 numaralı özel amaçlarla bağdaştırılan kamu spotları/zorunlu yayınlarda, dünyadaki kaynakların sınırlılığı ve bireylerin yeni fikirler geliştirerek mevcut kaynaklarla ekonomiye katkı sağlamalarına değinilmiştir. İnsanların girişimcilik faaliyetleriyle yeni iş alanları oluşturmaları, üretkenlik, çalışmanın önemi ve meslek gruplarının toplumsal faydalarına vurgu yapılmıştır. Buna göre bu kamu spotları/zorunlu yayınlarla 8 ve 9 numaralı amaçlar öğrencilere kazandırılabilir.

13 ve 14 numaralı özel amaçlarla ilişkilendirilen kamu spotları/zorunlu yayınlarda, insanların uzun yıllar iş birliği içinde beraber yaşayarak resmi kurum ve sivil toplum kuruluşlarıyla düzeni sağlamalarının önemine değinilmiş, bireylerin toplumsal sorunları birlikte çözmeleri, sosyalleşme ve iletişim becerilerinin geliştirilmesi vurgulanmıştır. Bu kapsamdaki kamu spotları ve zorunlu yayınlar sayesinde öğrencilere 13 ve 14 numaralı amaçlar kazandırılabileceği söylenebilir. 15, 16, 17 ve 18 numaralı özel amaçlarla eşleştirilen kamu spotları/zorunlu yayınlarda, çağın teknolojik ilerlemesine bağlı olarak dünyanın her yerindeki insanlar ile iletişim kurabilmenin oldukça kolaylaşması, uluslararası etkileşim ve sosyalleşmeyle insanların hem kendi ülkesini hem de dünyayı ilgilendiren sorunlara çözüm yolları bulmalarının önemine değinilmiştir. Evrensel değerlerin benimsenmesi, milli ve manevi değerlerin özümsemesi, insanların haklarını ve özgürlüklerini kullanmaları, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda topluma ve dünyadaki tüm insanlara yararlı olmaları vurgulanmıştır.

Alt amaç 3 (değerler)

Araştırma kapsamında yer alan kamu spotları ve zorunlu yayınların sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerle ilişkilendirilmesi Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1: Kamu spotları ve zorunlu yayınların sosyal bilgiler programında yer alan değerlere yansımaları

Şekil 1 incelendiğinde duyarlılık (f: 69), sorumluluk (f: 45) ve dayanışma (f: 33) değerlerinin kamu spotları ve zorunlu yayınlarda en fazla vurgulanan değerlerin başında geldikleri görülmektedir. Toplum yaşamında duyarlı ve sorumlu olmanın önemine ve aynı zamanda birlik ve beraberliğe vurgu yapan kamu spotu/zorunlu yayınların sosyal bilgiler öğretim programında öğrencilere kazandırılması gereken

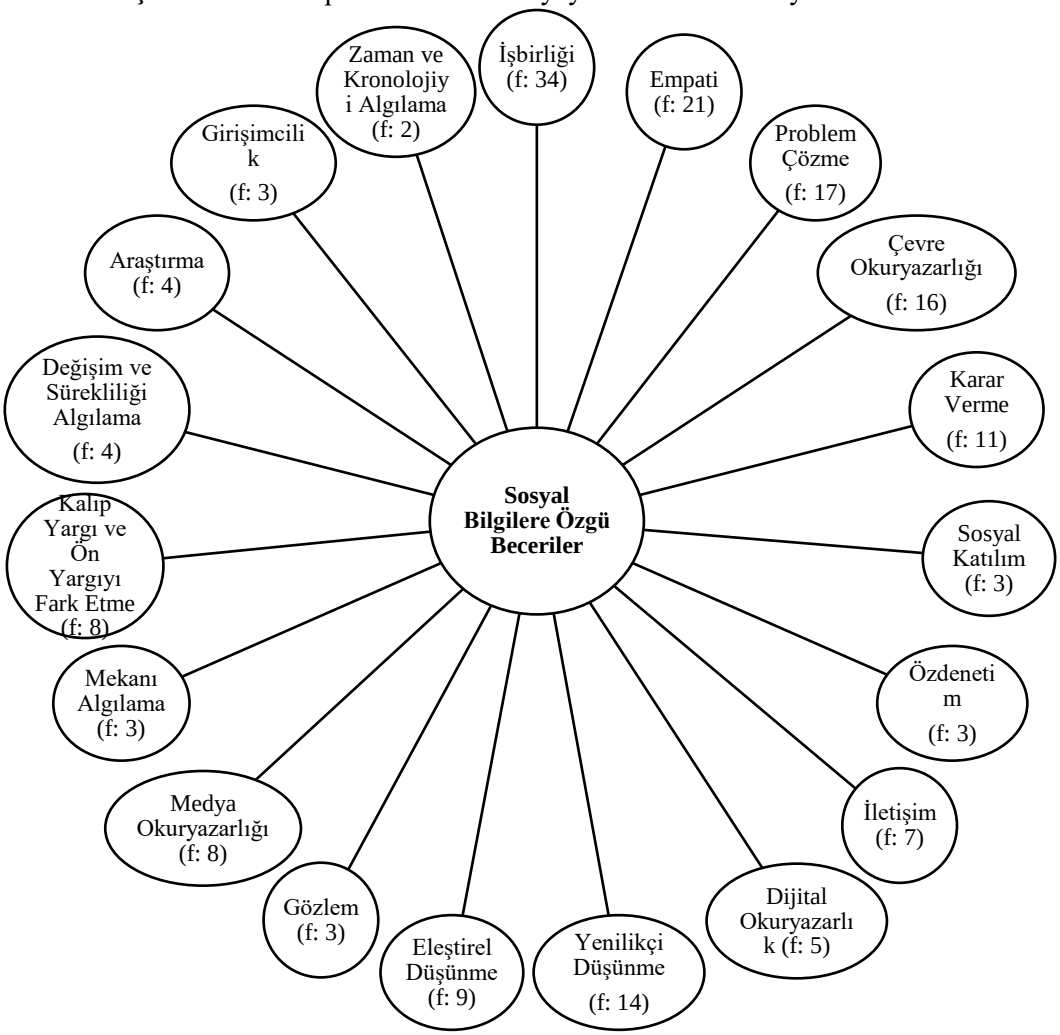
değerler ile doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir. Kamu spotları ve zorunlu yayınlarda bireyin parçası olduğu toplumda sorunların çözümü için iş birliği içinde hareket etmesine yönelik yardımseverlik (f: 15), insanların bir arada düzen ve barış ortamında neslini sağlıklı biçimde devam ettirebilmesi için sevgi (f: 12), saygı (f: 7) değerlerinin ön plana çıkarıldığı görülmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları olarak üzerine düşen vatani görevleri yerine getirmesi vatanseverlik (f: 8), geçmişten günümüze tarihsel sürecin ve kültürel dinamiklerin insanlara aktarılması, yüzyıllardır var olan özgürlük (f: 6) ve bağımsızlık (f: 2) değerleri ön plana çıkarılmış, toplumun en küçük birimi olarak ailenin önemine ve dayanışmasına vurgu yapan ailenin birliğine önem verme (f: 6) değerinin kamu spotları ve zorunlu yayınlarda verildiği görülmüştür. Doğal kaynakları sınırlılığının farkına varmanın, onları kullanırken bilinçli davranmanın önemi tasarruf (f: 6), elimizdeki her türlü kaynağı kullanarak ülkemizin geliştirilmesi, refah seviyesinin yükselmesi ve teknoloji çağında önemli noktalara varılması adına kamu spotları ve zorunlu yayınlarda bilimsellik (f: 6) ve çalışkanlık (f: 9) değerlerine vurgu yapıldığı görülmüştür.

Alt amaç 4 (beceriler)

Araştırma kapsamında yer alan kamu spotları ve zorunlu yayınların sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan becerilerle ilişkilendirilmesi Şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 2: Kamu spotları ve zorunlu yayınların becerilere yansımaları

Şekil 2'de görüleceği üzere kamu spotları ve zorunlu yayınlarda en fazla ön plana çıkarılan beceriler iş birliği (f: 34), empati (f: 21), problem çözmedir (f: 17). Toplum içinde uyumlu yaşayabilmek, sorunlar

karşısında birlikte çözüm üretmek ve dayanışma ve yardımlaşma içinde hayatı sürdürmek için bu becerilerin kamu spotlarında ve zorunlu yayınlarda vurgulandığı görülmektedir. İnsanların çevreye zarar vermeleri sonucunda canlıların neslinin tehlikeye girmesi, biyolojik çeşitliliğin ve doğal kaynakların yok olmaya başlaması, bilinçsizce kullanılan kaynakların tükenmesi, iklim değişikliğine neden olan insan faaliyetlerinin vurgulanması çevre okuryazarlığı (f: 16) becerisiyle, bu sorunların çözümüne yönelik insanların geliştirdiği fikirler, doğayı ve canlıları koruyarak ilerleme, ekonomik faaliyetlerde, bilim ve teknoloji alanlarında gelişme, toplumsal ve evrensel sorunlara farklı bakış açısından bakılması ve birlikte hareket edilmesinin ön plana çıkarıldığı kamu spotları ve zorunlu yayınlar yenilikçi düşünme (f: 14), araştırma (f: 4), iletişim (f: 7), girişimcilik (f: 3) ve sosyal katılım (f: 3) becerileriyle ilişkilendirilmiştir.

Sigara, alkol ve çeşitli bağımlılık yapan uyuşturucu maddelerin kullanımıyla ilgili kamu spotları ve zorunlu yayınlarda bireylerin kendi kontrollerini sağlamaları ve bu maddeleri kullanımların dolayı oluşabilecek durumları düşünmeleri karar verme (f: 11) ve öz denetim (f: 3) becerileriyle ilişkilendirilmiştir. Bir madde bağımlılığı olup tedavi gören bireyleri, disleksi, down sendromlu ve engellilere karşı daha hoşgörülü olunması ve bu dezavantajlı gruplara karşı saygılı davranmayı özendiren kamu spotu/zorunlu yayınlar; kalıp yargı ve ön yargıyı fark etme (f: 8) becerisiyle bağdaştırılmıştır.

Teknolojik ilerlemenin ivme kazandığı günümüz dünyasında yaşamımızı daha kolay hale gelmesi için yapılan uygulamaların ve iletişim araçlarının kullanılması, çevrimiçi yapılan alışverişler ve daha birçok resmi kurum işlemlerinin yapılabildiği sanal ortamın doğru ve güvenilir kullanılmasına yönelik kamu spotları ve zorunlu yayınlar medya okuryazarlığı (f: 8) ve dijital okuryazarlık (f: 5) becerileriyle, sanal ortamın kullanımının artmasına bağlı olarak artan dolandırıcılık ve siber suçlara karşı insanların bilgilendirilmesi eleştirel düşünme (f: 9) becerisiyle ilişkilendirilmiştir. Türk milletinin tarihini, kültürünü, sahip olduğu mirası anlamak, Anadolu coğrafyasına gelmeleri ve Malazgirt Zaferi ile bu topraklara yerleşmelerinin sürecinin anlaşılması ve bu geleneklerin devamlılığını konu edinen videolar zaman ve kronolojiyi algılama (f: 2), mekânı algılama (f: 3) ve gözlem (f: 3) becerileriyle bağdaştırılmıştır.

Sonuç ve öneriler

Bu araştırmada sosyal bilgiler öğretim programı ile kamu spotu/zorunlu yayınlar arasındaki bağlantılar ve bu yayınların programa yansıması incelenmiştir. İlgili alanyazın incelendiğinde Türkiye bağlamında kamu spotu/zorunlu yayınların eğitim-öğretimde kullanımı oldukça sınırlı olduğu görülmüş (Akbudak, 2015; Kubat, 2015; Tanca, 2017; Aydın, 2019; Sözbilir, 2019) ve özellikle sosyal bilgiler eğitiminde kullanımına yönelik herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Tanca (2017) tarafından yapılan yüksek lisans tezinde kamu spotları yaşam boyu öğrenme bağlamında ele alınmış ve üniversite öğrencilerinin kamu spotlarına yönelik görüşleri ortaya konulmuştur. İlgili araştırmanın sonucunda, üniversite öğrencilerinin kamu spotlarının az sayıda yayınlandığı, etkileyici olmadığı ve kitle iletişim araçlarının genelinin etkin kullanılmadığı yönünde görüş belirttikleri görülmüştür. Öte yandan Aydın (2019) tarafından sınıf öğretmenleriyle yapılan çalışmada değer eğitiminde kamu spotlarından istifade edilmesinin önemine vurgu yapılmıştır. Kubat (2015) tarafından yapılan araştırmada okul öncesi öğrencilerini demokrasi eğitimi konusunda bilinçlendirmek amacıyla bir uygulama örneği hazırlanmıştır. Çalışma sonucunda, demokrasi eğitimine dair kazanımların ve bilgilendirmelerin erken yaşta verilmesi ve kamu spotları gibi içeriklerden yararlanılması gerektiğine dikkat çekilmiştir. Sözbilir (2019) tarafından yapılan araştırmada gençlerin dijital bağımlılıklarının azaltılarak açık hava etkinliklerine daha fazla yönelmelerinin sağlanmasında kamu spotlarından yararlanılması gerektiği önerilmiştir. Kamu spotu/zorunlu yayınların eğitim bilimlerinde kullanımına yönelik yapılan araştırma sonuçlarına genel olarak bakıldığında eğitim-öğretim sürecine kamu spotlarının entegre edilemediği söylenebilir. Bu durumdan hareketle mevcut araştırmanın keşfedici araştırma niteliğinde olduğu söylenebilir. Araştırmada elde edilen sonuçlardan hareketle, RTÜK tarafından yayınlanan toplam 40 kamu spotu ve 54 zorunlu yayının sosyal bilgiler dersi öğretiminde kullanılabilecek içerikte olduğu görülmüştür.

Araştırma kapsamında birinci alt amaç olarak kamu spotu/zorunlu yayınların sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki öğrenme alanları ve kazanımlarıyla ilişkisi incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; 47 zorunlu yayın ve kamu spotu ile en çok yayının 5. sınıf öğrenme alanı ve kazanımlarına uygun olduğu, 8 yayın ile en az 7. sınıf öğrenme alanı ve kazanımlarına uygun olduğu, 4. sınıflar için 17 yayının ve 6. sınıflar için 15 yayının uygun olduğu görülmüştür. Sosyal bilgiler dersi 4. 5. 6. ve 7. sınıfları kazanımları arasında en fazla paya 8 yayınla "Birey ve Toplum" ve "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanı kazanımları, 2 yayın ile de "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanı kazanımlarının sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. En fazla paya sahip "Birey ve "Toplum" öğrenme alanı kapsamındaki kamu spotları/zorunlu yayınlar ile düzenli ve sürdürülebilir bir toplumsal hayat oluşturmak, kalıp yargıları değiştirmek, şiddeti engellemek, toplumda salgın hastalıklara yönelik bilinç kazandırmak, toplumda sağlıklı iletişim yolları geliştirmek, dayanışma ve iş birliğini arttırmaya yönelik vatandaşları bilinçlendirmek gibi amaçlar hedeflenmiştir. Sosyal bilgiler dersindeki güncellik ilkesi ile kamu spotu ve zorunlu yayınların içerikleri arasında bağlantı kurmak sosyal bilgiler dersinin uygunluğu açısından söz konusudur. Mevcut durumda gerek ülkemizin gerekse dünyanın başa çıkmak zorunda olduğu salgın hastalıklar, mülteci sorunu, doğal afetler gibi olaylar sosyal bilgiler dersi kapsamında kamu spotu ve zorunlu yayınlar aracılığıyla öğrencilere aktarılması mümkün gözükmektedir. "Birey ve Toplum" öğrenme alanı ile aynı paya sahip "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanı kapsamındaki yayınlar ile de sınırlı kaynakların israfının önlenmesi, kaynakları bilinçli kullanma, enerji tasarrufu ve geri dönüşümün önemi hakkında bilinç kazandırmak, toplum içi üretimde bireylerin duyarlılıklarını arttırmak, bilinçli ve girişimci tüketici bireyler oluşturmak ve sağlıklı beslenmenin önemi hakkında kamuoyu bilinci oluşturulmak amaçlanmıştır. Bireylerin içinde yaşadıkları toplumdan başlamak üzere sınırlı kaynaklar içerisinde mevcut kaynakların korunması ve bilinçli tüketiciler olarak üretime katkı sağlaması gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde hassas bir konudur. Bu hassasiyetin sosyal bilgiler derslerinde kamu spotu/zorunlu yayınlarla öğrencilere kazandırılması önemlidir.

İkinci alt amaç olarak kamu spotu/zorunlu yayınların sosyal bilgiler öğretim programının özel amaçlarıyla olan ilişkileri ortaya konulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre, kamu spotu/zorunlu yayınların sosyal bilgiler dersi öğretim programının 2. 3. ve 10. amacı hariç diğer 15 özel amaç ile doğrudan bağlantısı olduğu tespit edilmiştir. 15 konu içeriğiyle en fazla paya sahip çevreye duyarlılık, doğanın ve doğal kaynakların korunmasını içeren 6 numaralı özel amaçtır. Bu yönüyle kamu spotu ve zorunlu yayınların insanlara sorumluluk bilinci kazandırarak doğada var olma adına farkındalık oluşturmayı amaçlayan konu ve içerikleri sosyal bilgiler dersi özel amacı ile bağdaşmaktadır. Ayrıca özel amaçlarla ilişkili kamu spotu/zorunlu yayınlarda ağırlıklı olarak toplum içi ilişkilerin düzenlenmesi, vatandaşların görev ve sorumluluklarını yerine getirmelerinin önemi, Türk kültür yapısı ve kültürel miras dinamiklerinin korunması, milli bilincin oluşması ve toplumun sürekliliğinin sağlanması, birlik ve beraberlik duygusu için hareket eden ve vatanına bağlı nesiller yetiştirilmesi konularına değinilmiştir. Öte yandan ulusal bağlamda bu mesajları içeren kamu spotu/zorunlu yayınlara ek olarak uluslararası etkileşim, dünyayı ilgilendiren sorunlara çözüm yolları bulmanın önemi, bilimsel, yenilikçi ve eleştirel düşünmenin önemi, evrensel değerlerin benimsenmesi, bireylerin topluma ve dünyadaki tüm insanlara yararlı olmaları gibi uluslararası konulara da değinilmiştir. Günümüz toplumları küresel çağı yakalama hedefine doğru ilerlerken öz dayanaklarını yitirmeden ilerlemesi önem arz etmektedir. Bu durumda bireylere eğitici, bilgilendirici ve yönlendirici mesajların sosyal bilgiler dersinde kamu spotu/zorunlu yayınlar aracılığıyla verilmesi etkili bir yöntemdir.

Üçüncü alt amaç olarak kamu spotu/zorunlu yayınların sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerler ile ilişkilendirilmesi belirlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre duyarlılık, sorumluluk ve dayanışma değerlerinin kamu spotu/zorunlu yayınlarda en fazla vurgulanan değerlerin başında geldikleri sonucuna varılmıştır. Bu doğrultuda toplumsal yaşamın gereği olarak olaylara karşı duyarlı ve sorumluluk alma aynı zamanda birlik ve beraberlik içinde sorunların üzerinden gelme gibi mesajlarının verilmesi kamu spotu ve zorunlu yayınlar aracılığıyla öğrencilere aktarılabilir. Öte yandan bu yayınlarda belki de günümüzde toplumların en çok ihtiyacı olanların başında gelen; toplumda sorunların çözümü için iş birliği içinde hareket edilmesine yönelik yardımseverlik, insanların bir arada düzen ve barış ortamında neslini sağlıklı biçimde devam ettirebilmesi için sevgi ve saygı değerlerinin ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Toplumlarda çöküşlerle birlikte başlayan sonrasında daha büyük çapta devletlerin dağılması ile devam eden günümüz sorunlarına farkındalık oluşturmak amacıyla ilişkili

yayınlar sosyal bilgiler dersi kapsamında ele alınabilir. Sosyal bilgiler öğretim programı ile ilişkilendirilen kamu spotu/zorunlu yayınlarda yer alan yardımseverlik, özgürlük ve bağımsızlık değerleri bu görüşü destekler nitelikte olup ilişkilendirilen yayınlardan da yararlanılabilir.

Dördüncü alt amaç olarak kamu spotu/zorunlu yayınların sosyal bilgiler öğretim programında yer alan beceriler ile ilişkilendirilmesi belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre kamu spotu/zorunlu yayınlarda en fazla ön plana çıkarılan beceriler iş birliği, empati ve problem çözmedir. Toplumsal uyumun gereklilikleri hakkında farkındalık, sorunlara karşı birlik ve beraberlik, dayanışma ve yardımlaşma bilinci oluşturmak amacıyla sosyal bilgiler dersinde ilgili kamu spotu/zorunlu yayınların kullanımı daha etkili olacaktır. Bu doğrultuda salgın, göç, savaş ve afet olaylarında toplumda iş birliği, dayanışma ve yardımseverlik gibi değerler değerlerin benimsenmesi, millet olma bilincini arttırmanın yanı sıra bu tip makus olayların zararını da en aza indirecektir. Toplum içinde uyumlu yaşayabilmek, sorunlar karşısında birlikte çözüm üretmek ve dayanışma ve yardımlaşma içinde hayatı sürdürmek için sosyal bilgiler dersinde kamu spotu/zorunlu yayınlardan faydalanmak etkili olacaktır. Öte yandan canlıların yaşamının devamı için çevreye ve doğal kaynaklara karşı duyarlılığın öğrencilere aktarılması için çevre okuryazarlığı bağlamında sosyal bilgiler dersinde ilgili yayınlardan istifade etmek mümkündür. Bireylerin çevreye zarar vermemeleri gerektiği, biyolojik çeşitliliğin korunması ve kaynakların bilinçli kullanılması gibi konularda farkındalık oluşturup bilinç kazandırmak hayati öneme sahiptir. Bu bağlamda bu sorunların çözümüne yönelik insanların geliştirdiği fikirleri, doğayı ve canlıları koruyarak ilerlemeyi, bilim ve teknoloji alanlarında gelişmeyi, toplumsal ve evrensel sorunlara farklı bakış açısından bakılması ve birlikte hareket edilmesinin ön plana çıkarıldığı kamu spotu/zorunlu yayınların sosyal bilgiler dersinde kullanımı söz konusudur.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlara göre kamu spotu/zorunlu yayınların sosyal bilgiler öğretiminde kullanılabileceği öngörülmüştür. Bu sonuçlardan hareketle sosyal bilgiler öğretmenlerinin kamu spotu/zorunlu yayınları derslerine entegre ederek kullanabileceklerini söylemek mümkündür. Ayrıca eğitici ve bilgilendirici içeriklere sahip kamu spotu/zorunlu yayınların etkili sosyal bilgiler öğretiminde öğretmenlere yardımcı olabileceği söylenebilir. Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerinde kamu spotu/zorunlu yayınlarının güncellik durumunu da göz önüne alarak takibini yapması ve konu-içerik eşleştirmesi yaparak kullanmaları önerilmektedir. Bunun yanı sıra kamu spotu/zorunlu yayınların sosyal bilgiler derslerinde kullanımının faydalı olup olmadığını net bir şekilde tespit edebilmek için ampirik çalışmaların yapılması önerilebilir. Bu sayede kamu spotlarının sosyal bilgiler dersi özelinde ortaokul öğrencileri üzerinde nasıl ve ne şekilde bir etki bırakıp bırakmadığı ortaya koyulabilir.

Kaynakça

Acun, İ. (2015). Bilgisayar destekli öğretim uygulamaları. C. Öztürk (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi: demokratik vatandaşlık eğitimi* içinde (s. 343-365). (4. Baskı). Ankara: Pegem.

Akbudak, H. İ. (2015). *Öğretmenlerin eğitimle ilgili kamu spotlarına ilişkin tutum ve beklentilerinin belirlenmesi* [Doktora tezi], Dumlupınar Üniversitesi.

Akova, S. (2017). Sigarayı bırak, hayatı bırakma' sloganlı kamu spotları örneklemlerinin alımlama analizi yöntemi ile incelenmesi, *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 1(2), 15-36.

Aydın, K. Ö. (2016). A research of public service announcements on environment in the scope of the environmental communication, *International Journal of Social Sciences and Education Research,* 2(3), 785-800.

Aydın, M. (2019). *Sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimine yönelik görüşleri (Isparta ili örneği),* [Yüksek lisans tezi], Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

Aytekin, H. (2016). Görsel-İşitsel medyada sağlık-güvenlik halleri: tartışılması gereken bir alan olarak kamu spotu, *Selçuk İletişim Dergisi,* 9(3), 249-275.

Balcı, S., Gülveren, H. ve Balcı, M. (2015). Madde bağımlılığı konulu kamu spotlarının lise öğrencilerince değerlendirilmesi, *Turkish Studies International Periodical for The Languages, 10*(6), 287-306.

Bilgiç, B. (2016). Türkiye'de kamu spotu oluşum süreci ve yayın politikaları, *İstanbul Aydın Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi,* 2(2), 25-61.

Bilis, A., E. (2014). Kamu hizmeti yayıncılığının yeni eğilimi kamu spotları üzerine bir inceleme. F. Alver (edt.). *I. Uluslararası İletişim Bilimi ve Medya Araştırmaları Kongresi: 12 Mayıs 2014 – Kocaeli: Bildiriler* (347-364). Kocaeli: Volga Yayıncılık.

Bütün, M., Selçuk, M., Akadal, E. ve Gülseçen, S. (2018). Kamu spotlarının etkililiği üzerine bir araştırma, *Selçuk İletişim,* 11(2), 273-291.

Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2000). *Research methods in education* (5. Ed.). London: Routlage.

Coşkun, S. (2016). türk görsel-işitsel medya hizmetlerinde kamu spotları ve zorunlu yayınlara dair bir değerlendirme. B. Polat (haz.). *I. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu, 13 Ekim 2016 – Elazığ: Bildiriler* (830-842). Elâzığ: Asos Yayınları.

Livberber Göçmen, T. ve Ayvaz, S. (2017). Kamu spotlarının göstergebilimsel yöntemle çözümlenmesi: sağlık bakanlığı örneği, *Anadolu Üniversitesi İletişim Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi,* 25(2), 112-128.

Güllülü, U. ve Türk, B. (2015) Kamu spotlarının sigara bırakma/azaltma niyeti üzerinde etkileri, *Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi,* 16, 23–41.

Hekimoğlu, Tunceli, D. (2018). Üniversite gençliği ve madde bağımlılığı: kamu spotları üzerine bir alımlama analizi, *Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi,* 3(1), 47-59.

Kaymakcı, S. ve Ata, B. (2012). Social studies teachers' perceptions about the nature of social studies. *Journal of Social Studies Education Research*, 3(1), 35-64.

Kubat, Z. (2015). *Sosyal İçerikli reklam kampanyaları demokrasi ve insan hakları eğitimi kamu spotu uygulaması,* [Yüksek lisans tezi], Dumlupınar Üniversitesi.

Maxwell, J. A. (2008). *Qualitative reseach design: an ınteractive approach*. London: Sage.

Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). *İlkokul ve ortaokul sosyal bilgiler dersi (4, 5, 6, 7. sınıflar) öğretim programı.* Ankara: T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Neuman, W. L. (2013). *Toplumsal araştırma yöntemleri nitel ve nicel yaklaşımlar. (*Çev. S. Özge). İstanbul: Yayınodası Yayınları. (Orijinali 1991'de yayınlanmıştır).

Oral, R. (2016). *Televizyonda yayınlanan kamu spotlarının hedef kitlenin tutum ve davranışları üzerindeki etkisi: Beyhekim devlet hastanesi çalışanları örneği* [Yüksek lisans tezi], Selçuk Üniversitesi.

Özbük, Y. ve Öz, Y. (2017). Türkiye'de yayınlanmış olan kamu spotlarının içerik analizi yöntemi ile incelenmesi, *Business and Economics Research Journal*, 8(3), 575-589.

Öztürk, C. (2015). Sosyal bilgiler: toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. C. Öztürk (Ed.), *sosyal bilgiler öğretimi: demokratik vatandaşlık eğitimi* içinde (s. 1-31). (4. Baskı). Ankara: Pegem.

Puppin, G. (2020). environmental public service advertising (psa) 'with chinese elements': a visual semiotic analysis of localized wwf print campaigns in mainland China, *China Media Research*, 16(3), 26-48.

Quinn, A., & Chu, Y. H. (2017). Teaching note—student-produced public service announcements: a project to promote active learning in an undergraduate hbse class, *Journal of Social Work Education*, 53(3), 552-559.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu. (2020). Kamu Spotları Yönergesi. 27 Mart 2020 tarihinde https://www.rtuk.gov.tr/spot-filmler/3717/3985/kamu-spotlari-yonergesi.html adresinden erişilmiştir.

Singh, K. (2007). *Qualitative research methods.* London: Sage

Sözbilir, A. (2019). *Açık hava etkinliklerinin dijital bağımlılık düzeyine etkisinin incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi], Marmara Üniversitesi.

Tanca, H. A. (2017). *Yaşam boyu öğrenme bağlamında kamu spot göstergeleri hakkında üniversite öğrencilerinin görüşlerinin incelenmesi (Bartın üniversitesi örneği)* [Yüksek lisans tezi], Bartın Üniversitesi.

Yaman, F. ve Göçkan, İ. (2015). Kamu spotu reklamlarının sigara kullanıcıları üzerindeki etkisi: Afyonkarahisar ilinde bir uygulama, *KAÜ İİBF Dergisi,* 6(11), 53-66.

Zorunlu Yayın Mevzuatı. (t. y.). 27 Mart 2020 tarihinde rtuk.gov.tr/spot-filmler/3717/6964/zorunlu-yayin-mevzuati.html?Keyword=Program adresinden erişildi.

Etik kurul onayı
Herhangi bir canlıdan veri toplanmaması sebebi ile bu araştırma etik kurul izni gerektirmeyen çalışmalar arasında yer almaktadır.

Araştırmacıların katkı oranı beyanı
Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çıkar çatışması beyanı
Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.